

Ruben Willaert
restauratie & archeologie

Westkaai 33 (Ieper, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2017K191

December 2017

ARCHEOLOGIENOTA

BUREAUONDERZOEK (FASE 0)

DEEL 2: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Janiek De Gryse, Clara Thys, Wouter Van Goidsenhoven, Joren De Tollenaere, Aaron Willaert, Bart Bot
Wetenschappelijke begeleiding: Jan Decorte

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /

De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:

Janiek De Gryse, OE/ERK/Archeoloog/2015/00043

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2017

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Deel 2: Programma van maatregelen

2.1. Administratieve gegevens

a) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de initiatiefnemer

Architectenbureau Cottreel & Debrabander

Rijselstraat 76A

8900 Ieper

b) Het erkenningsnummer van de erkende archeoloog

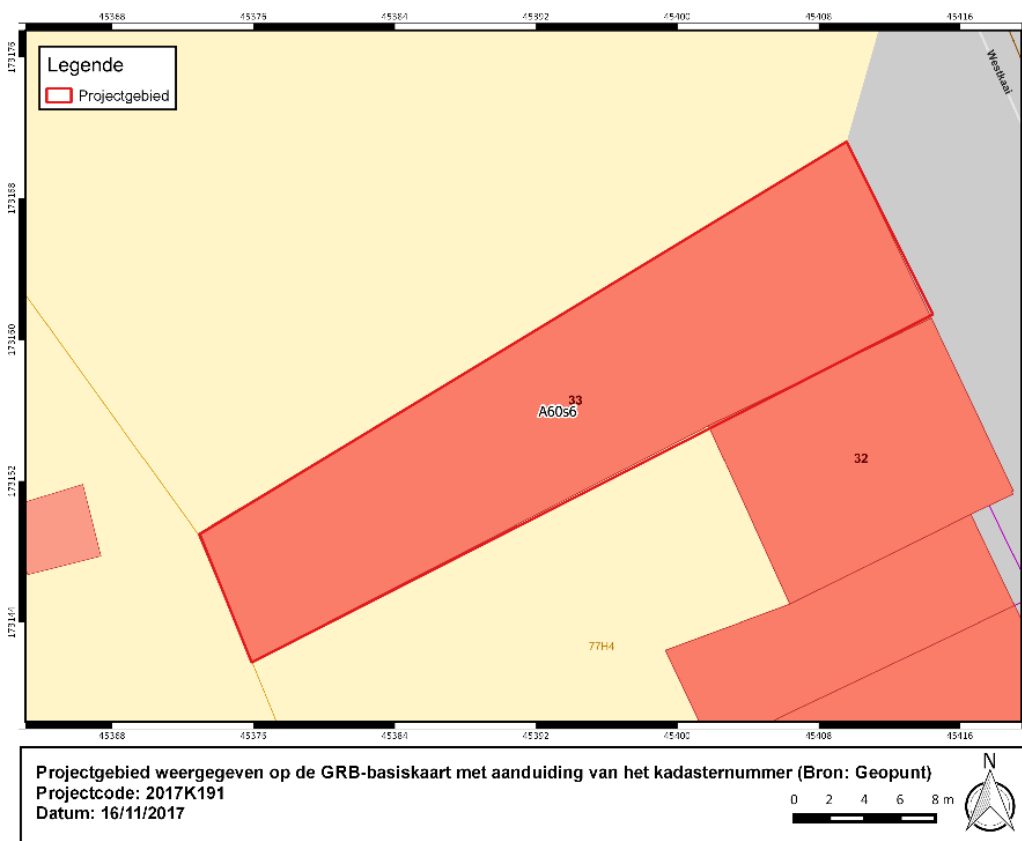
OE/ERK/Archeoloog/2015/00043

c) De naam en het adres of maatschappelijke zetel van de erkende archeoloog

Janiek De Gryse, Ten Briele 14 bus 15, 8200 Sint-Michiels-Brugge

d) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van provincie, stad, deelgemeente, postcode, adres, toponiem, bounding box (Lambertcoördinaten) : West-Vlaanderen, Ieper, Ieper, 8900, Westkaai 33, Westkaai 33, $X_{\min} = 45363$, $Y_{\min} = 173138$, $X_{\max} = 45419$, $Y_{\max} = 173177$

e) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of nummers en kaartje: Ieper, Afdeling 2, Sectie A, nr's: 60s6

Figuur 1 Kadasterplan met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

2.2 Synthese

Aanleiding van onderhavig bureauonderzoek vormt de geplande realisatie van een appartementencomplex. Het projectgebied wordt in deze studie Westkaai 33 genoemd. Met onderhavig bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt.

De opdrachtgever plant de inrichting van een appartementencomplex met onderkeldering ter hoogte van Westkaai 33 te Ieper. De totale perceelsoppervlakte bedraagt 402m², de oppervlakte waar een bodemingreep wordt voorzien bedraagt ca. 200m².

Ter hoogte van het geplande keldervolume plant de opdrachtgever een kantooruimte met bergings. De footprint van dit onderkelderde volume bedraagt ca. 150m². De diepte van deze bodemingreep inclusief vloerplaat bedraagt ca. 3 meter onder het maaiveld. Ter hoogte van de geplande liftschaft zal de bodemingreep nog dieper zijn.

Op het gelijkvloerse niveau wordt in het oostelijk deel van het onderzoeksterrein een kantoor en trappenhuis ingericht. Centraal in het oostelijk deel plant de opdrachtgever een overdekte inrijlaan en een enkele parkeerplaats. Deze enkele parkeerplaats en een deel van de inrijlaan situeren zich buiten het geplande onderkelderde volume. (ca. 30m²) Ten westen van het geplande appartementencomplex zal een tuin worden ingericht over een oppervlakte van 21m². Hiertoe wordt de bestaande verharding opgebroken. Ter hoogte van de westelijke zone van het onderzoeksterrein zal de bestaande bebouwing (incl. vloerplaat) behouden worden. Binnen dit bestaande gebouw wordt een dubbele parkeerplaats en vuilnisberging voorzien. In totaal zal het appartementencomplex vijf verdiepingen hebben.

Het onderzoeksterrein is gelegen aan de rand van de historische stadskern van Ieper. De parochie Ten Brielen ligt in de buurt van het plangebied evenals de Uterste Veste, waar precies is niet exact geweten. Op de figuratieve weergave van het tweede project van Vauban is duidelijk te zien dat het projectgebied zich situeert binnen de Vauban- versterking. Ook op de Ferrariskaart is te zien dat het projectgebied zich binnen een vooruitgeschoven deel van de 17de-eeuwse stadsversterkingen situeert, meer bepaald het noordelijk gedeelte dat de haven van het Ieperleekanaal omvatte. De grenzen van het onderzoeksterrein corresponderen ten noorden met een gracht en ten zuiden met een contrescarpe. De Vandermaelenkaart toont aan dat het onderzoeksterrein zich precies ten oosten van een glacis van de Hollandse versterking situeert. Tijdens een opgraving net ten noorden van het projectgebied, uitgevoerd in 2014, werden naast verschillende steenbakkersovens, enkele muurstructuren aangetroffen die toebehoorden tot de vestingen. Het verdere verloop van een muurstructuur uit de Hollandse periode bevindt zich mogelijk nog binnen het plangebied.

Het Ieperkanaal loopt net ten oosten van het plangebied. De loopgravenkaart van maart 1918 toont een ruim aantal WO I-relicten in de nabije omgeving van het onderzoeksterrein. Mogelijk snijdt het westelijk deel van het onderzoeksterrein een barakstructuur aan.

2.3 Gemotiveerd advies en programma van maatregelen

2.3.1 Gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen

In deze sectie volgt een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen. Het gemotiveerd advies is gebaseerd op het verslag van resultaten van het vooronderzoek. De vaststellingen over de aan- of afwezigheid van archeologische sites en hun aard worden geconfronteerd met de door de initiatiefnemer voorgenomen bodemingrepen. Op basis van deze confrontatie motiveert het advies of er maatregelen nodig zijn, welke deze zijn, en wat hun uitvoeringswijze is. Na dit gemotiveerd advies volgt het concrete programma van maatregelen voor project Ieper Westkaai 33.

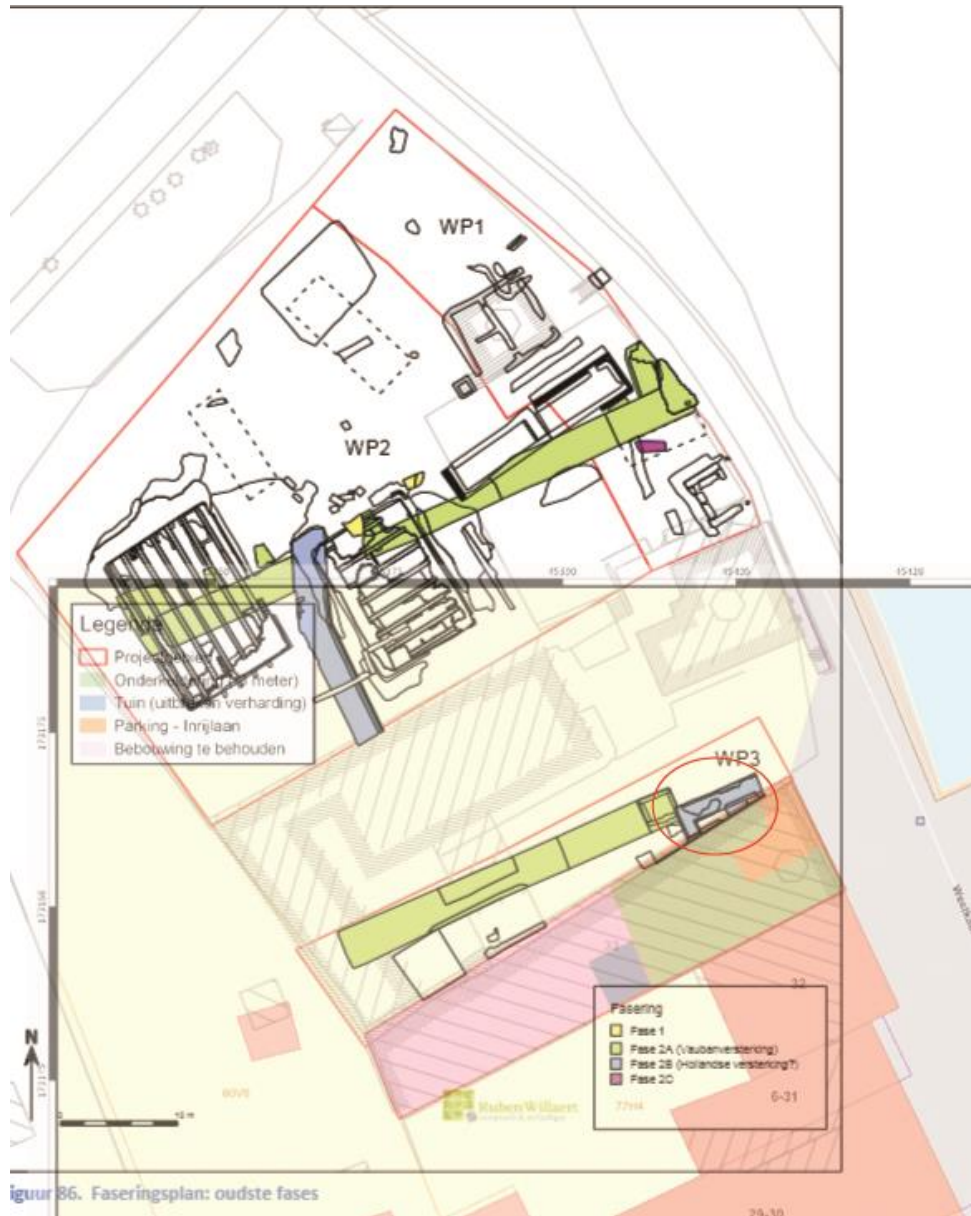
1° de volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek:

Alle nuttige en noodzakelijke onderzoeken werden uitgevoerd.

2° de aanwezigheid van een archeologische site:

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan aangetoond worden dat het archeologisch potentieel van het projectgebied matig is (zie 1.2.2. in het verslag van resultaten). Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan onderstaande afgeleid worden:

- Het projectgebied bevindt zich aan de rand van de historische stadskern van Ieper.
- De parochie Ten Brielen ligt in de nabijheid van het projectgebied.
- Er kunnen resten van de Vaubanversterking en jongere fasen aanwezig zijn binnen het plangebied.
- Net ten noorden van het plangebied werden tijdens een archeologische opgraving verschillende muurstructuren van enerzijds de Vauban-versterking en anderzijds muurstructuren die toebehoorden tot de Hollandse of Oostenrijkse fase gevonden. Ook verschillende steenbakkersovens werden opgegraven.
- Het verdere verloop van een muurstructuur aangetroffen tijdens de opgraving ten noorden van het plangebied bevindt zich heel waarschijnlijk binnen het plangebied. Het betreft vermoedelijk een restant van de Hollandse versterking.
- Mogelijks kunnen ook restanten uit WO1 binnen het plangebied aangetroffen worden.

figuur 86. Faseringsplan: oudste fases

Figuur 2 Projectie van de GRB-kaart met het projectgebied op het opgravingsplan van de opgraving uit 2014. De te verwachten muurstructuur werd in het rood omcirkeld. (bron: geopunt, rapport Ruben Willaert).

3° de waardering van de archeologische site:

Het archeologisch onderzoek van het projectgebied kan potentieel leiden tot een belangrijke kenniswinst over de versterkingen rond de stad Ieper.

Eventueel aanwezige archeologische resten dienen niet in situ bewaard te worden, maar moeten wel geregistreerd worden. Deze registratie kan gebeuren tijdens het vooropgestelde onderzoek, dat beschreven wordt in het hiernavolgend programma van maatregelen.

4° de impactbepaling:

Indien zich archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied bevinden, zijn deze bedreigd door de geplande werken.

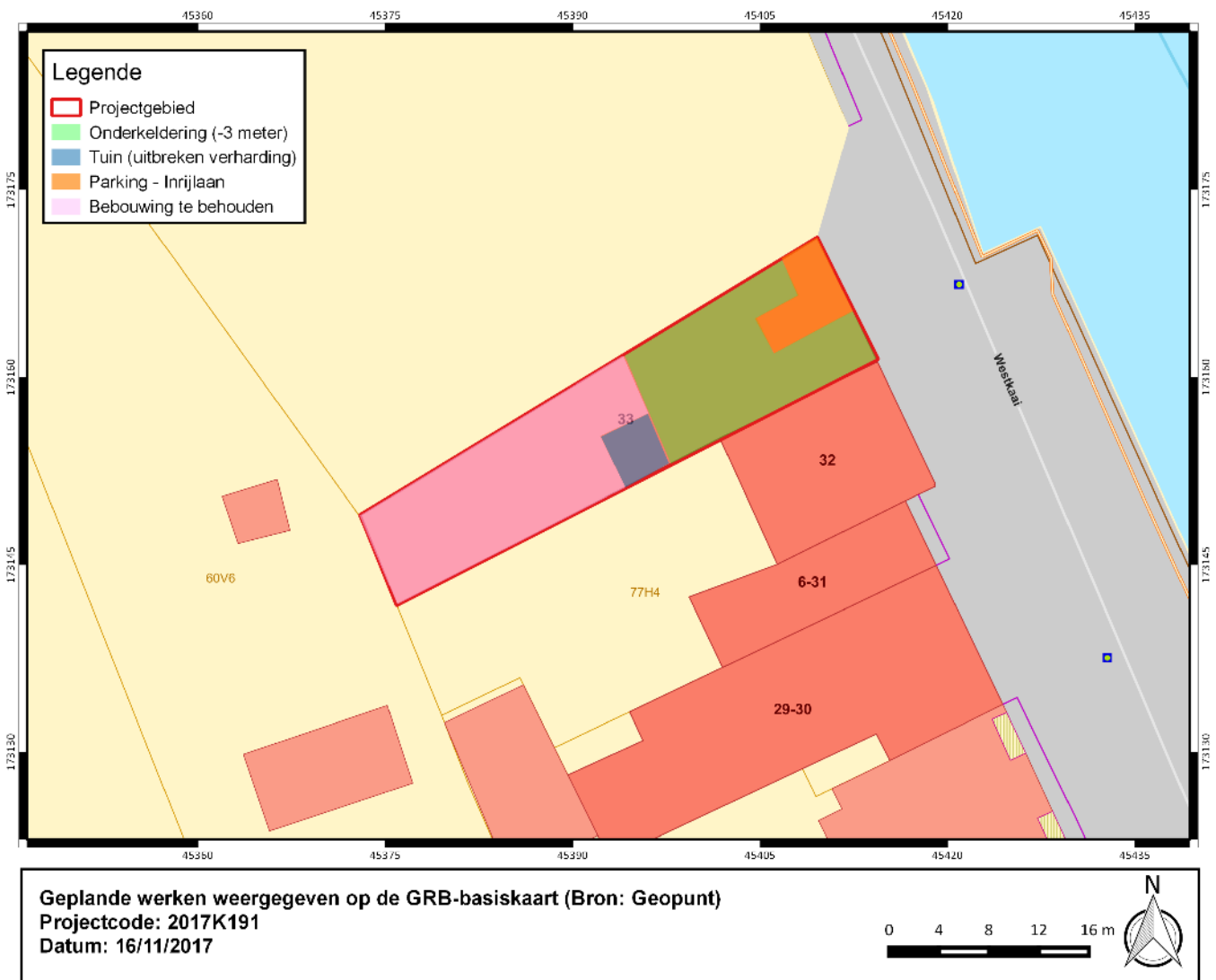
5° de bepaling van de maatregelen:

Zie programma van maatregelen.

2.3.2 Programma van maatregelen: gemotiveerd advies en programma van maatregelen

2.3.2.1 Impactbepaling

De geplande werken hebben betrekking op het perceel gelegen aan de Westkaai 33 te Ieper. De opdrachtgever plant een bodemingreep tot 3 meter onder het maaiveld voor de aanleg van een parking over een oppervlakte van 150m² (groen), het uitbreken van bestaande verharding ter inrichting van een tuin over een oppervlakte van ca. 20m² (blauw) en de aanleg van een parking en inrijlaan buiten de contouren van de geplande onderkeldering over een oppervlakte van 30m² (oranje). Buiten deze zone zal de bestaande bebouwing en vloerplaat behouden blijven (roze).

Figuur 3 Impactbepaling van de werken. (bron: geopunt).

2.3.2.2 Gemotiveerd advies

Rekening houdende met de criteria uit de Code Goede Praktijk (CGP), hoofdstuk 5.2, werd de noodzaak tot verder vooronderzoek afgewogen:

- *Landschappelijk bodemonderzoek Cfr. CGP 7.3:* Het landschappelijk bodemonderzoek heeft als doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door een gerichte staalname. Er wordt geadviseerd om geen voorafgaandelijk landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren.

- *Geofysisch onderzoek Cfr. CGP 7.4:* Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- *Veldkartering Cfr. CGP 7.5:* Veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door een visuele inspectie van een terrein. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- *Verkennd en waarderend archeologisch booronderzoek Cfr. CGP 8.4 en 8.5:* Het verkennend archeologisch booronderzoek heeft als doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Het waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel reeds opgespoorde archeologische sites te evalueren door middel van boringen. In het geval van het projectgebied is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- *Proefsleuven en proefputten Cfr. CGP. 8.6:* Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Gezien de kleine oppervlakte van het terrein, de geplande ingreep in de bodem en het te verwachten sporenbestand wordt ook deze methode niet weerhouden.

- *Werbbegeleiding Cfr. CGP. 19:* In het geval van het projectgebied Ieper Westkaai 33 vormen de aard van de geplande ingreep en het aanzienlijk archeologisch potentieel van het plangebied de redenen om een opvolging van de werken in de vorm van een werfbegeleiding te voeren. De reden om geen volwaardige opgraving uit te voeren maar wel een werfbegeleiding is dat een werfbegeleiding volstaat om de kenniswinst aanwezig op het terrein te realiseren. Hiervoor zijn enkele (beperkte) registraties voldoende.

De aanbeveling werd getoetst aan de 4 criteria opgenomen in de Code van Goede Praktijk artikel 5.3:

- mogelijk: De uitvoering van de werfbegeleiding is nog niet mogelijk. Deze kan pas gebeuren wanneer de afbraakwerken starten.
- nuttig: Er zijn geen argumenten om aan te nemen dat het terrein dermate verstoord is dat een werfbegeleiding niet zinvol zou zijn.
- schadelijk: Gelet op de aard van de werken, is eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd. Een werfbegeleiding is, rekening houdende met het archeologisch potentieel van het projectgebied, de enige goede en economisch meest rendabele manier om de aanwezige archeologische resten te registreren.
- noodzakelijk: Eventueel archeologische relictten zijn door de geplande werken bedreigd. *In situ* bewaring van deze sporen is, gezien de geplande werken, onmogelijk. Omwille van dit gegeven wordt een werfbegeleiding noodzakelijk geacht.

2.3.2.3 Programma van maatregelen

A. Afbakening

Het advies heeft betrekking op een deel van het plangebied (zie figuur 3), namelijk de oranje, groene en blauwe zone (200m²). De grootse verwachting op archeologische resten bevindt zich ter hoogte van de groene zone (uitgraving kelder). De blauwe en oranje zone hebben een lagere verwachting gezien de ingreep in de bodem eerder miniem zijn (-30/-40cm t.o.v. maaiveld).

B. Onderzoeksvragen

Doel van de werfbegeleiding is een archeologische inventarisatie, registratie en fysiek onderzoek van eventueel waargenomen archeologische relictten. Bij het uitvoeren en uitwerken van de archeologische werfbegeleiding moeten minstens volgende vragen beantwoord worden.

Algemeen:

- In welke mate is het terrein reeds verstoord?
- Zijn er sporen aanwezig? Indien ja, zijn die van natuurlijke of antropogene oorsprong?
- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de kennis van dit perceel?

Specifiek voor de versterkingen:

- Zijn er restanten van de versterking aanwezig. Zo ja, welke?
- Wat is de bewaringstoestand van de resten?
- Uit welke periode dateren de resten? Zijn er aanwijzingen voor verschillende bouwfases?
- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen de kennis van de stadsontwikkeling van Leper?
- Bevestigt het archeologisch onderzoek de verwachting, gecreëerd op basis van het bureauonderzoek?
- Kan de muurstructuur, gekend uit de opgraving iets ten noorden van het plangebied, gelokaliseerd worden? Wat is de opbouw van deze muur? Behoort deze tot de Hollandse versterking?

C. Methode en Strategie

Een werfbegeleiding wil zeggen dat een archeoloog(-veldwerkleider) aanwezig is bij het uitgraven van de putten tot op het archeologisch niveau en/of tot afdoende duidelijk is dat geen archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Indien van toepassing geeft de archeoloog aanwijzingen voor het aanleggen van het vlak. Hierbij gebeuren echter nooit ontgravingen buiten de contouren van de geplande werken (zowel verticaal als horizontaal). Alle graafwerken in (mogelijk) archeologisch relevante lagen of structuren gebeuren door een graafmachine met platte bak (zonder tanden).

Indien archeologische structuren of vondsten aangetroffen worden die door hun aard of de geplande

werken niet in situ behouden kunnen blijven, worden deze opgegraven tijdens de werfbegeleiding (behoud ex situ).

Strategie voor staalnamen

Monsternamen voor natuurwetenschappelijk onderzoek gebeuren conform de bepalingen in hoofdstuk 20.3 van de Code van Goede Praktijk.

Strategie voor conservatie

Aangezien op voorhand moeilijk in te schatten is of er archeologische vondsten gedaan zullen worden die in aanmerking komen voor conservatie, wordt in het bestek gewerkt met vermoedelijke hoeveelheden. Om dezelfde reden is het opstellen van een strategie voor conservatie niet mogelijk.

D. Eindcriteria

De werfbegeleiding wordt als succesvol beschouwd, indien alle waargenomen archeologische sporen op een wetenschappelijke wijze onderzocht zijn conform de Code van Goede Praktijk, er een beargumenteerd antwoord op de onderzoeksvragen geformuleerd kan worden en het eindrapport wordt opgeleverd.

E. Uitzonderingsmodaliteiten

De uitvoering van de werfbegeleiding gebeurt volgens de Code van Goede Praktijk, eventueel aangevuld met bijkomende maatregelen indien de sporen en/of vondsten daartoe aanleiding geven. Deze eventuele maatregelen worden bepaald door de erkend archeoloog.

Criteria die gehanteerd zullen worden om te bepalen in welke situaties bepaalde onderzoekshandelingen alsnog niet uitgevoerd moeten worden zijn hier niet van toepassing.

F. Competenties

Het veldwerkteam bestaat minimaal uit:

- een veldwerkleider (onder auspiciën van een erkend archeoloog), deze veldwerkleider beschikt over voldoende ervaring in stedelijke contexten in Vlaanderen. Minimaal heeft hij/zij 2 jaar opgravingservaring op stedelijke contexten, aangetoond via CV.
- één assistent-archeoloog, hij/zij heeft minstens 1 jaar opgravingservaring op stedelijke contexten, aangetoond via CV.

Voor de begeleiding van de opdracht dient de veldwerkleider zich te laten ondersteunen door één of meerdere specialisten en regiodeskundigen, die hem bijstaan bij de uitvoering van de prospectie indien deze expertise intern niet beschikbaar is. Deze specialist beschikt over een aantoonbare en ruime ervaring met stadskernonderzoek in het algemeen en binnen de stad Ieper in het bijzonder.

Het projectteam wordt daarenboven bijgestaan door een aardkundige die minstens 1/5 van de duur van het veldwerk op het terrein aanwezig is. De aardkundige ondersteunt de archeologen bij de analyse van de bodemkundige/landschappelijke context en bij de interpretatie van sporen en structuren.

G. Risicofactoren

Uitvoerend personeel die werkzaamheden uitvoeren in de nabije omgeving van een draaiende graafmachine moeten visueel duidelijk herkenbaar zijn zoals gebruikelijk.

H. Vondsten

Conservatie en overdracht van het archeologisch ensemble gebeurt na afloop van het onderzoek conform aan de artikels 5.2.1, 5.2.2 en 5.2.3 van het Onroerend Erfgoeddecreet. Bij de start van de opgraving worden door de erkende archeoloog en de initiatiefnemer duidelijke afspraken gemaakt met betrekking tot de overdracht van het archeologisch ensemble bij de eigenaar en het erkende onroerend erfgoeddepot of andere bewaarder van het archeologisch ensemble. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de eindrapportage vindt de overdracht van de vondsten plaats.

I. Kostenraming

Algemene voorbereiding: 1 mandag: 400euro

Archeologische werfbegeleiding: 8mandagen: 3200euro

Verwerking en rapportage: 20 mandagen: 8000euro

Conservatie (VH¹): Metaal: 2VH, Aardewerk: 2VH, Glas: 1VH, Overige: 2VH

Natuurwetenschappelijk onderzoek (VH): Waardering pollen: 2VH, Analyse pollen: 1VH, Waardering macroresten: 2VH, Analyse macroresten: 1VH, Waardering botmateriaal: 1VH, Archeozoologisch onderzoek: 1VH

¹ Vermoedelijke hoeveelheid

2.4 Bibliografie

- Agentschap Onroerend Erfgoed 2016
- AGIV
- DOV Vlaanderen
- Geoportaal
- Geopunt

De Gryse J. & Boncquet T., 2014, Rapport archeologische opgraving Ieper Westkaai, Ruben Willaert bvba, Sijsele.

2.5 Lijst met afbeeldingen

Figuur 1 Kadasterplan met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)	1
Figuur 2 Projectie van de GRB-kaart met het projectgebied op het opgravingsplan van de opgraving uit 2014. De te verwachten muurstructuur werd in het rood omcirkeld. (bron :geopunt, rapport Ruben Willaert).....	4
Figuur 3 Impactbepaling van de werken. (bron: initiatiefnemer en geopunt).	5